

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Overloopparkerterrein, Flevolaan, gemeente Enkhuizen
Adviesnummer	22077
Opsteller(s)	A.S. de Groot (KNA archeoloog) & M.H. Bartels (senior KNA archeoloog)
Datum	25-04-2022

Advies	Voorgenomen ingrepen vrijgeven onder voorwaarde: Monitoring graafwerkzaamheden. (kosteloos) Handhaven dubbelbestemming.
Vervoltraject	Het is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden. Graag ontvangen wij de contactgegevens van de veroorzaker, zodat contact kan worden onderhouden over de voortgang. archeologie@hoorn.nl / 06-11648953

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Enkhuizen (contactpersoon: dhr. J. Eenkoren) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de aanleg van een overloopparkerterrein aan de Flevolaan in Enkhuizen, gemeente Enkhuizen (afb. 1).

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 12.360 m². Het beoogde overloopparkerterrein komt binnen het oostelijk deel van het plangebied. Dit terrein wordt momenteel door fa. Pipelife gebruikt als parkeer-/opslagterrein. Fa. Pipelife zal een vervangend terrein nodig hebben, welke waarschijnlijk binnen het westelijk deel van het plangebied wordt gerealiseerd (rood kader op afb. 2).

Voor het gehele plangebied zal een partiële herziening van het bestemmingsplan nodig zijn. Het plangebied krijgt daarbij de bestemming Verkeer – Verblijf met binnen het westelijk deel tevens een bedrijfsbestemming voor opslag en parkeren.

Binnen het plangebied zal een nieuwe verhardingsconstructie worden aangebracht. Deze wordt waarschijnlijk opgebouwd uit 12 cm asfalt, 25 cm betongranulaat en 40 cm zand. De benodigde kolken hebben een hoogte van ongeveer 80 cm. Leidingen komen hoger te liggen. Gelet op bovenstaande zal de ondergrond met de aanleg van het parkeerterrein maximaal 80 cm onder maaiveld worden verstoord. De exacte aanleghoogte moet nog worden bepaald. Bij een hogere aanleg wordt minder dan 80 cm afgegraven.

Afbeelding 1. De ligging van het plangebied (rode stippellijn) op een luchtfoto (Bron: PDOK).

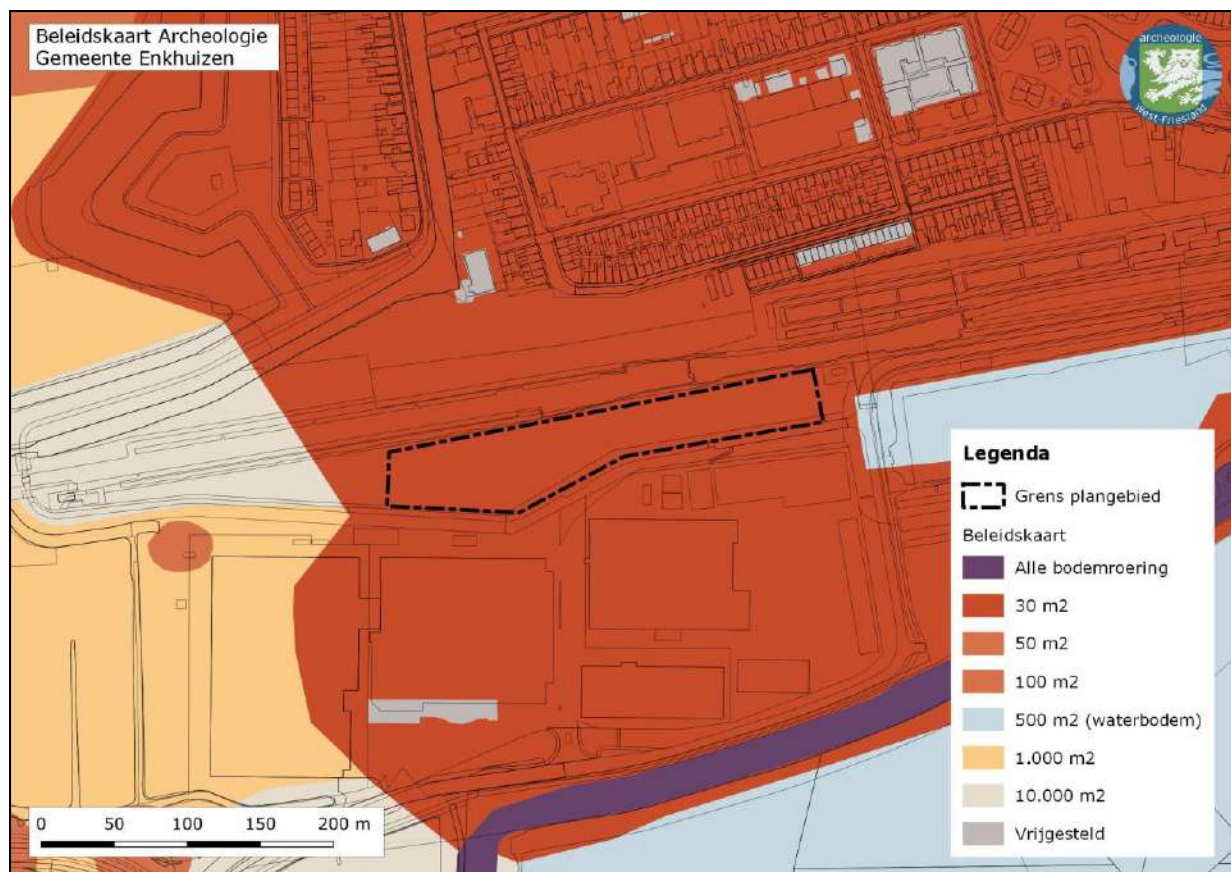
Afbeelding 2. Het plan voor het overloopparkeerterrein aan de Flevolaan.

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

De gemeenteraad van Enkhuizen heeft op 2 april 2013 de 'Archeologische Beleidsnota gemeente Enkhuizen 2013' vastgesteld¹ en tegelijkertijd de Erfgoedverordening Enkhuizen 2010 daarop aangepast. Een belangrijk onderdeel van deze nota is de Beleidskaart Archeologie. Op deze kaart is aangegeven waar de bekende archeologische vindplaatsen zich bevinden en welke archeologische verwachtingszones er zijn in de categorieën (zeer) hoog, middel en lage verwachting. De verwachting is gecombineerd met een beleidsadvies per archeologische verwachtingszone.

¹ Molenaar & Van Berkel 2013.

Het plangebied ligt binnen de historische kern van Enkhuizen, een terrein van hoge archeologische waarde. Voor het hele centrum geldt dat archeologisch onderzoek verplicht is bij plangebieden groter dan 30 m² en dieper dan 35 cm (afb. 3). Deze vrijstellingsgrens is overgenomen in het bestemmingsplan Binnenstad en Havens (vastgesteld 20-08-2014) in de vorm van een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2.²

Afbeelding 3. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de Beleidskaart Archeologie van de gemeente Enkhuizen.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied lag tot 1590 buiten de stadskern van Enkhuizen. Waarschijnlijk was het terrein in gebruik als weide- en hooiland. Op de kaart van Jacob van Deventer uit circa 1560, de oudste stadsplattegrond, is de situatie in en rond de stad te zien (afb. 4). Ten zuiden van de stad is de Zuiderdijk, een onderdeel van de Westfriese Omringdijk, zichtbaar. Langs de binnenkant van de dijk is een lange rij gebouwen getekend. Dit zijn zoutketen, waar zout in grote pannen werd geraffineerd. De eerste zoutketen langs de Zuiderdijk zijn waarschijnlijk rond 1520 gebouwd.

Tussen 1590 en 1607 vond de grote stadsuitbreiding van Enkhuizen plaats, waarbij de oppervlakte van de stad bijna verdrievoudigde. Hierbij kwam het deel van de Zuiderdijk met de zoutketen binnen de stad te liggen. Ten noorden van de zoutketen lag al in de 16de eeuw een brede sloot: de Tocht. Dit water bleef na 1590 gehandhaafd.

In de zuidwesthoek van de stad werd aan het einde van de 16de eeuw een stadspoort gebouwd, de Ketenpoort, met daarnaast een waterpoort. De fundamenteën van beide poorten liggen op het industrieterrein Ketenwaal. Tussen de Ketenpoort en de Zuiderzee bouwde men in dezelfde tijd een hoge bakstenen muur. Aan de stadszijde hiervan stonden kanonnen opgesteld.

² NL.IMRO.0388.2012BPBinnenstad-VA02.

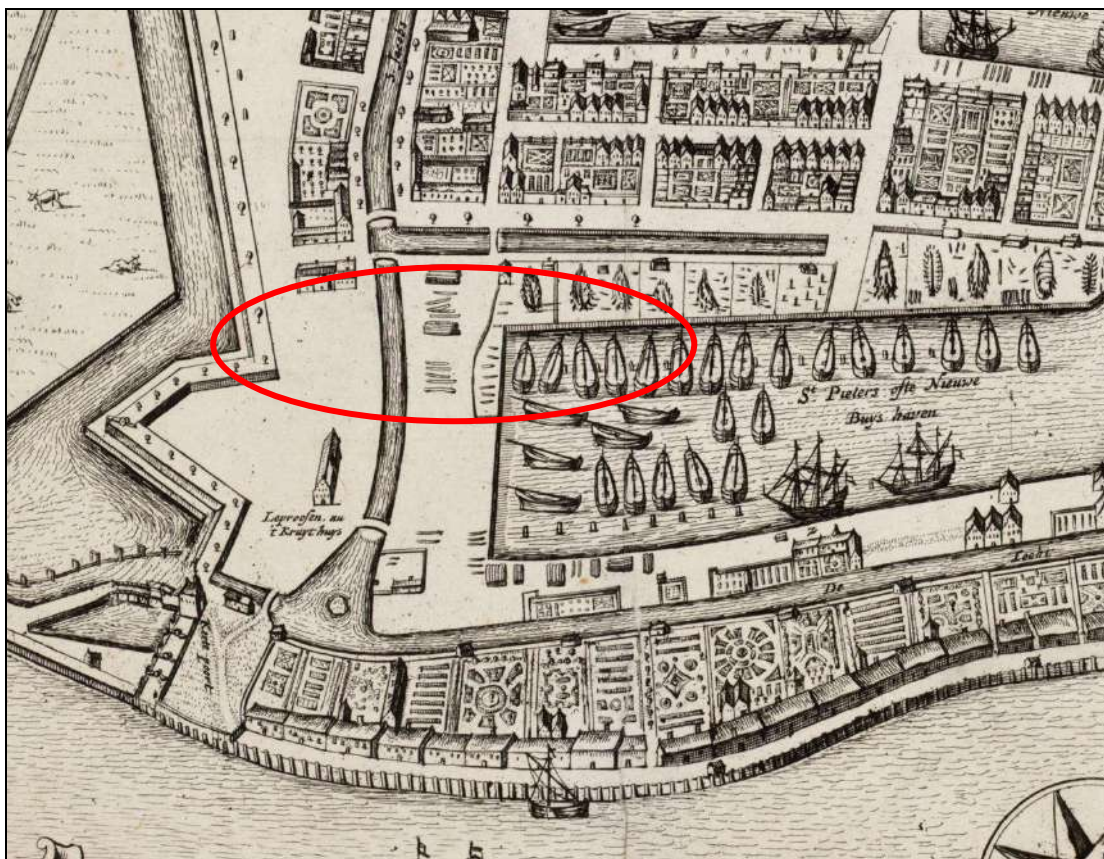

Afbeelding 4. Uitsnede uit de kaart van Jacob van Deventer uit circa 1560. De zwarte cirkel geeft de globale locatie van het plangebied weer.

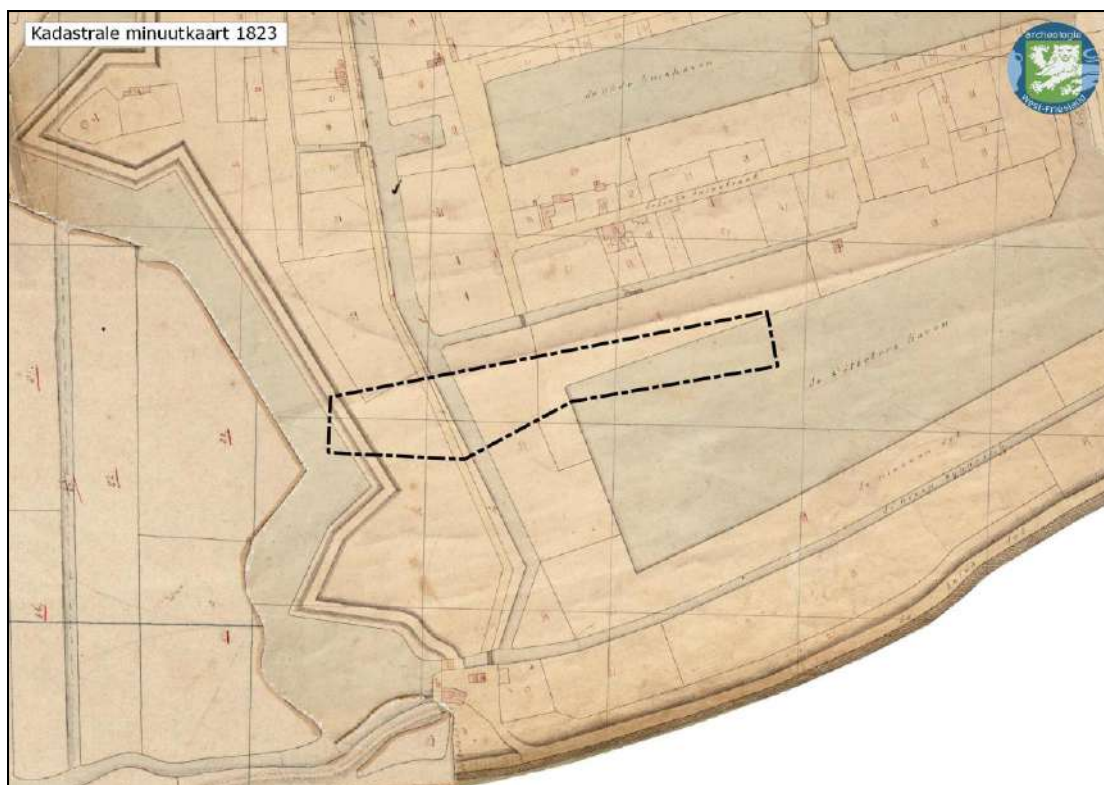
In 1618 is in de zuidwesthoek van de stad een grote haven aangelegd: de St Pietershaven. Het plangebied ligt deels binnen deze haven. Op de kaart uit de kroniek van Brandt uit 1666 zijn direct langs de haven houtwallen weergegeven (afb. 4). Dit waren opslagplaatsen voor hout. Vanaf het einde van de 17de eeuw werd de haven gebruikt door de Admiraliteit. Het hoofdgebouw van de Admiraliteit stond aan de oostzijde van de haven. De haven is in de 19de eeuw gedempt.

De eerste kadastrale kaart van Enkhuizen dateert uit 1823 (afb. 6). Het plangebied valt op deze kaart deels nog samen met de haven en verder met de percelen D491, D492, D3 en D3a. Perceel D491 was in bezit van architect Pieter Schokker en staat in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel omschreven als 'aanleg tot vermaak'. Percelen D492, D3 en D3a waren in bezit van de stad en werden gebruikt als weiland. Aan de westzijde valt het plangebied daarnaast samen met de stadsomwalling en stadsgracht.

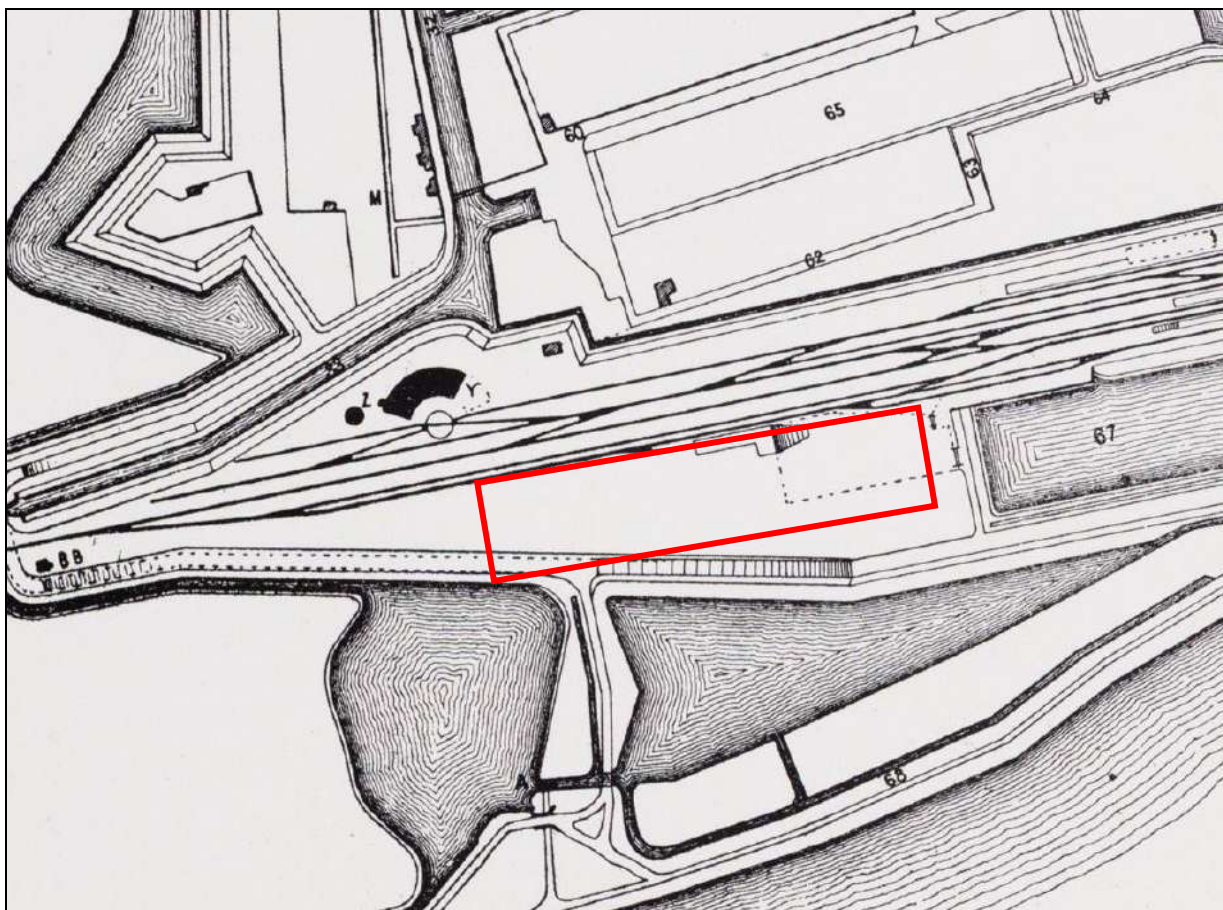
In 1885 is de spoorlijn Hoorn-Enkhuizen gemaakt. Voor de aanleg van de spoorlijn was veel grond nodig en daarom zijn in de omgeving van het spoor in die tijd diverse grondwinningsputten gegraven. Een nog bestaand voorbeeld is de Put ter hoogte van het Westeinde, gelegen tussen de spoorlijn en de Tocht. Ook binnen Enkhuizen lag een grondwinningsput, namelijk de Kleine Put (afb. 7). De Kleine Put is rond het midden van de 20ste eeuw gedempt, waarna hier de Ketenwaal is ingericht.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de kaart uit de kroniek van Brandt uit 1666 met in rood bij benadering de ligging van het plangebied.

Afbeelding 6. Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1823 met de ligging van het plangebied (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Afbeelding 7. De globale ligging van het plangebied (rood kader) op de kaart van Egmond-Morrien uit 1885.

4. Archeologische en geologische bronnen

In de binnenstad van Enkhuizen zijn in het verleden diverse opgravingen uitgevoerd. Hieronder worden enkele nabijgelegen projecten genoemd.

Nabij het plangebied, op het bedrijventerrein Ketenwaal, is opgegraven door Archeologie West-Friesland op de locatie van Renolit aan de Flevolaan 1-5 (AWF nummer 459, Archisnummer 4556407100). Tijdens deze opgraving zijn de funderingen van de Ketenboom (één van de waterpoorten van Enkhuizen) aangetroffen. De fundering bestond uit eiken balken en een eiken vloer. Ook werden muren gevonden met daarin een sleuf, bedoeld voor een schot waarmee de poort kon worden afgesloten. De bevindingen passen bij een historische datering van 1598. Na afloop van het onderzoek werd geadviseerd om de funderingen in situ te behouden.³

In 2014 heeft Archeologie West-Friesland een opgraving uitgevoerd aan de Burgwal 30 (Archisnummer 2462102100). Hierbij werden akkerlagen uit de Bronstijd en Middeleeuwen aangetroffen. Tussen 1590 en 1600 is het perceel bouwrijp gemaakt en licht opgehoogd. In de 17de eeuw zijn huizen gebouwd ter hoogte van het plangebied. De locatie van de opgraving bevond zich op het achtererf van deze gebouwen. Afgezien van enkele afvalkuilen zijn dan ook geen sporen gevonden die direct aan bewoning kunnen worden gerelateerd.⁴

Aan de zuidzijde van de Lange Tuinstraat is in 2016 een archeologische opgraving uitgevoerd (Archisnummer 3991157100). Onder het natuurlijke veen was een bronstijdniveau aanwezig. Bij de staduitbreiding van 1590 is het onderzochte gebied per perceel bouwrijp gemaakt met veen en klei.

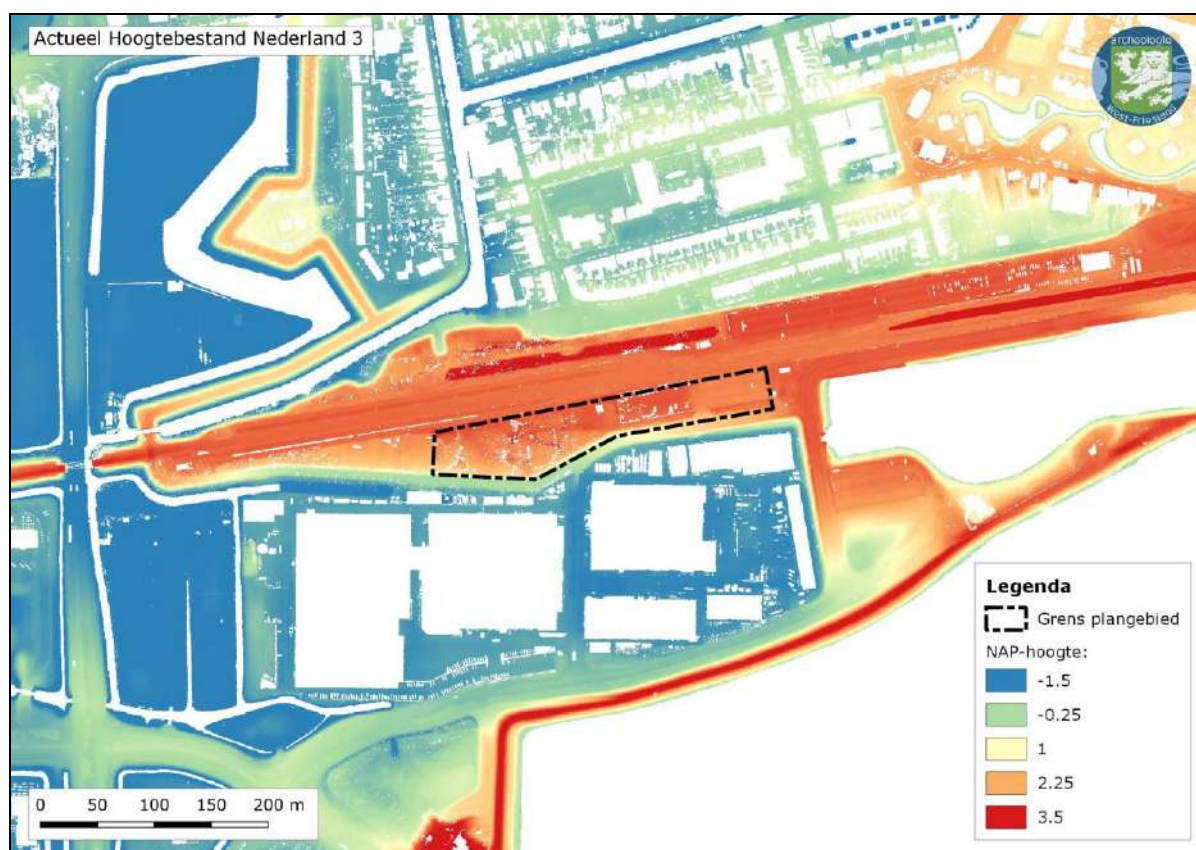
³ Schrickx 2019.

⁴ Duijn 2016.

Het gaat hier dus niet om een grootschalige ophoging in opdracht van de stad. De oudste resten van huizen dateren hier uit de periode 1592-1596. De indeling van de huizen kon in de meeste gevallen worden gereconstrueerd. Omstreeks 1750 zijn de huizen afgebroken.⁵

In 2018 heeft een opgraving plaatsgevonden aan de Admiraliteitsweg 39, uitgevoerd door Archeologie West-Friesland (Archisnummer 4641870100). Daarbij zijn delen van enkele historische percelen onderzocht. Rond 1594 werd hier een brouwerij gebouwd. De brouwerij bestond uit drie hoofdgebouwen met daarachter een houten gebouw waarin zich een grote waterput bevond. Rond 1800 werd de brouwerij afgebroken.⁶

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland is zichtbaar dat het plangebied flink is opgehoogd (afb. 8). Het plangebied ligt 2 tot 4 meter hoger dan de omringende omgeving.

Afbeelding 8. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 (www.ahn.nl).

5. Conclusie

Het staat in de planning om een nieuw overloopparkerterrein te realiseren aan de Flevolaan in Enkhuizen. Daarvoor is een partiële herziening van het bestemmingsplan nodig. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 12.360 m². Voor de aanleg van het parkeerterrein zal tot maximaal 80 cm onder maaiveld worden gegraven.

Het plangebied heeft op basis van historisch kaartmateriaal en archeologische bronnen een hoge archeologische waarde voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd. Het plangebied ligt binnen de oude stadskern van Enkhuizen en valt deels samen met de 17de-eeuwse St. Pietershaven en de hierlangs gelegen houtwallen. Dieper kunnen ook nog sporen uit de Bronstijd aanwezig zijn.

⁵ Schrickx & Ter Steege 2018.

⁶ Schrickx & Stellingwerf 2020.

Voor de aanleg van de spoorlijn is eind 19de eeuw veel grond weggegraven tussen het spoor en de Zuiderdijk, waardoor grondwinningsputten ontstonden. Het plangebied is met de spoorlijn mee opgehoogd en ligt 2 tot 4 meter hoger dan de omringende omgeving.

6. Advies

Indien de (grondroerende) plannen ongewijzigd blijven, is nader archeologisch onderzoek in het kader van de Archeologische Monumentenzorg niet noodzakelijk. Verwacht wordt dat het niveau van de 17de-eeuwse houtwallen en haven niet wordt aangesneden bij graafwerkzaamheden **tot maximaal 80 cm onder maaiveld**.

Archeologie West-Friesland adviseert de voorgenomen ingrepen vrij te geven met betrekking tot het aspect archeologie. Ten behoeve van het doen van waarnemingen dient wel in de omgevingsvergunning te worden opgenomen dat Archeologie West-Friesland toekomstige graafwerkzaamheden wil **monitoren**.

Voor het monitoren van de graafwerkzaamheden worden geen kosten in rekening gebracht en dit zal niet tot noemenswaardige vertragingen leiden. Vondstmateriaal dat bij het uitvoeren van het werk wordt aangetroffen is (conform de Erfgoedwet, § 5.4, artikel 5.10) eigendom van de Provincie Noord-Holland en zal door Archeologie West-Friesland worden aangeleverd aan het Provinciaal depot voor archeologie van Noord-Holland te Castricum.

Het is van belang dat Archeologie West-Friesland **minstens een week van tevoren** wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden (archeologie@hoorn.nl / 06-11648953). Graag ontvangen wij de contactgegevens van de veroorzaker, zodat contact kan worden onderhouden over de voortgang.

Verder is van belang dat de dubbelbestemming Waarde – Archeologie (vrijstellingsgrens 30 m²) behouden blijft. Indien gewenst kan de vrijstellingsdiepte voor het plangebied naar boven worden bijgesteld, naar 80 cm.

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Duijn, D.M., 2011. *Het verhaal van een West-Friese Wereldstad. Een onderzoek naar de opkomst, bloei en neergang van Enkhuizen tot 1800 aan de hand van archeologische en historische bronnen*, Hoorn (Masterscriptie Universiteit van Amsterdam).

Duijn, D.M., 2016. Een prehistorische akker onder en laat 16de – eeuwse wijk. Archeologisch onderzoek op het perceel Burgwal 30 in Enkhuizen, *West-Friese Archeologische Rapporten 98*, Hoorn.

Molenaar, S. & R. van Berkel, 2013. Archeologische Beleidsnota Gemeente Enkhuizen. RAAP-rapport 1591. Archeologisch Adviesbureau RAAP, Weesp.

Noord-Hollands Archief

Schricks, C.P., 2019. Met vaart door de Ketenboom. Archeologisch onderzoek naar de derde waterpoort van Enkhuizen op het terrein van RENOLIT aan de Flevolaan. *West-Friese Archeologische Rapporten 138*, Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schricks, C.P. & B.C. ter Steege, 2018. Smeden, gieters en tappers in een nieuwbouwwijk uit de Gouden Eeuw. Archeologisch onderzoek aan de zuidzijde van de Lange Tuinstraat in Enkhuizen. *West-Friese Archeologische Rapporten 123*, Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schricks, C.P. & W. Stellingwerf, 2020. De brouwerij in de Hoek. Archeologisch onderzoek op het perceel van het voormalige veilinggebouw van Bloemenlust aan de Admiraliteitsweg in Enkhuizen. *West-Friese Archeologische Rapporten 151*, Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Westfries Archief

8. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

25-04-2024